

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2016|073 VAN 25 AUGUSTUS 2016

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS ARCHEOLOGISCHE SITE VAN DE SITE DONK – OUD KERKHOF
TE HERK-DE-STAD EN LUMMEN, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT
BOURGEOIS VAN 7 JULI 2016

*De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 25 augustus 2016
volgend advies uit:*

1. De VCOE ontving op 7 juli 2016 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed over de voorlopige bescherming als archeologische site van de site Donk - Oud Kerkhof in Herk-de-Stad en Lummen. De commissie spreekt zich in voorliggend advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming met name (a) het ministeriële besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan en (d) het beschermingsvoorstel.
2. De commissie erkent de erfgoedwaarden van de archeologische site Donk - Oud Kerkhof. Deze vroegmiddeleeuwse site is gelegen in de vallei van de Demer, meer bepaald op de locatie van de vroegere kerk met kerkhof van Donk. Deze kerk werd tussen 714 en 741 gebouwd in opdracht van Rotbertus, graaf van Hasbanië (Haspengouw), en in 741 door hem geschonken aan de abdij van Sint-Truiden. De abdij maakte van de site een cella, een afhankelijk bedehuis dat door een aantal monniken bewoond werd. In de 12de eeuw werd de site omgebouwd tot priorij waarbij naast de kerk een aantal bijgebouwen werden opgetrokken. In de loop van de volgende eeuwen kende de site verschillende bouw-, destructie- en heropbouwfasen. De site kampte vanaf de 17de eeuw met een sterke overstromingsproblematiek en werd om die reden in 1752 verlaten. De kerk werd toen volledig afgebroken.

In 1977 en in 1986 werd de site archeologisch onderzocht. Proefsleuven brachten vondsten en sporen aan het licht uit diverse periodes, met name het (vroeg-)mesolithicum, en de vroege en volle middeleeuwen. In 2014 werd een metaaldetectievondst van een 7^e-eeuwse Merovingische schijffibula gemeld. Aan de hand van het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen werd recent vastgesteld dat de donksite volledig omgeven was door een systeem van grachten en wallen. Dit systeem sloot in het oosten aan bij een gracht en in het noordwesten bij een wal. De site werd tevens doorsneden door een brede noord-zuid lopende gracht.

Door de chronologie en aard van deze sporen en vondsten, de historische context, en de goede bewaringstoestand heeft de site van Donk - Oud Kerkhof een grote wetenschappelijke en archeologische waarde. De commissie ondersteunt aldus artikel 1 van het ministerieel besluit waarin de bescherming van de site Donk - Oud Kerkhof als archeologische site wordt vastgelegd.

3. De commissie heeft wel nog bedenkingen bij de voorgestelde afbakening zoals vastgesteld op het bijgevoegd plan van het ministerieel besluit. Deze wordt als volgt gemotiveerd: *“De site is afgebakend aan de hand van de landschappelijke positie van de site, de aanwezigheid van zichtbare structuren op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen, en de huidige perceelsconfiguratie. In het noorden wordt de site aldus begrensd door de Abtsgracht en de Demer, in het zuiden door de rechtgetrokken Herk.”* De commissie merkt echter op dat op de kaart van het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen 2 ten zuiden van de Herk ook nog resten van het grachtensysteem te

zien zijn. In het noordwesten is dan weer een groot stuk terrein meegenomen waar op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen 2 geen resten te zien zijn van het grachtensysteem. Deze terreinen zijn bovendien al ver verwijderd van de grens van de kerksite. De commissie vraagt daarom de zuidelijke en noordwestelijke afbakeningsgrens te herzien.

4. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de archeologische waarde die de bescherming verantwoordt en beschrijft de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen die de site typeren. De commissie merkt op dat de erfgoedkenmerken en –elementen in vergelijking met gelijkaardige beschermingsdossiers¹ zeer beknopt worden beschreven. De reden hiervoor is onduidelijk. De commissie vraagt om consequent dezelfde werkwijze toe te passen in elk ministerieel besluit en suggereert aldus de beschrijving onder artikel 2 verder uit te breiden.
5. De beheersdoelstellingen zijn opgenomen in artikel 3 van het beschermingsbesluit. De commissie vindt het positief dat de beheersvisie streeft naar een behoud in situ van de aanwezige structuren, sporen en vondsten en naar het behoud van de topografie van de donk. De commissie beaamt dat bodemingrepen zo veel mogelijk moeten vermeden worden. Wanneer behoud in situ niet mogelijk is, dient een preventief archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden.
6. In artikel 4 wordt ingegaan op de voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van de te beschermen archeologische site. De commissie ondersteunt de opgesomde voorschriften.
7. Artikel 5 geeft een overzicht van de toelatingsplichtige handelingen binnen de te beschermen archeologische site. De commissie kan de voorgestelde toelatingsplichten ondersteunen.
8. Tot slot formuleert de commissie nog enkele bemerkingen bij het inhoudelijk dossier:
  - De aanleiding voor voorliggende bescherming wordt niet geduid in het inhoudelijk dossier. Er wordt wel verwezen naar opgravingen uit 1977 en 1986, een metaaldetectievondst uit 2014 en recent ingewonnen inzichten op basis van het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen. Het is evenwel onduidelijk of er ook een waarderingsonderzoek door of in opdracht van het agentschap Onroerend Erfgoed aan de basis ligt van het beschermingsvoorstel. De commissie vraagt dit te verduidelijken.
  - De commissie merkt op dat de site Donk - Oud Kerkhof zich volledig binnen de contouren van de niet-vastgestelde archeologische zone “Archeologisch sitecomplex in alluviale context in de Demervallei” bevindt. Dit wordt niet aangegeven bij de juridische toestand in het inhoudelijk dossier. De relatie tussen archeologische site en archeologische zone wordt aldus niet belicht in het inhoudelijk dossier. Bijgevolg is het voor de commissie onduidelijk waarom slechts een deel van de archeologische zone ter bescherming wordt voorgedragen.
  - De commissie stelt vast dat zowel in het inhoudelijk dossier, als in het beschermingsbesluit slechts zeer summier verwezen wordt naar relevante selectiecriteria zoals zeldzaamheid, representativiteit, wetenschappelijk potentieel, archeologische en/of landschappelijke context, goede bewaringstoestand en waarneembaarheid. De commissie vraagt de site aan deze criteria te toetsen en de resultaten daarvan op te nemen in het inhoudelijk dossier en in het beschermingsbesluit.
  - Wat betreft de historische kaarten opgenomen in de kaartenbijlage meent de commissie dat een toevoeging van een noordpijl en de voorgestelde afbakening van de te beschermen site de leesbaarheid van deze kaarten ten goede zal komen. Verder vraagt de commissie de

---

¹ Voorlopige bescherming van de Bergemeersen in Wichelen, de Romeinse vicus in Gooik en het Romeins castellum op het Loveld in Aalter.

gegeorefereerde kaarten te voorzien van een weergave van coördinaten rond de kaarten.

9. Op basis van bovenstaande opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als archeologische site van de site Donk - Oud Kerkhof in Herk-de-Stad en Lummen. De commissie vraagt:
- De noordwestelijke en zuidelijke afbakeningsgrens te herzien (par. 3);
  - De beschrijving van de erfgoedkenmerken en –elementen in artikel 2 van het ministerieel besluit verder uit te breiden (par. 4);
  - Het beschermingsvoorstel op vier punten aan te passen of verduidelijken (par. 8).

Namens de Vlaamse Commissie voor Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt
Voorzitter